

Spodbujanje ustvarjalnosti študentov v visokošolskem izobraževanju: percepcija študentov in visokošolskih učiteljev

DOI: <https://doi.org/10.55707/eb.v10i2.134>

Izvirni znanstveni članek

UDK 159.954:378.011.3-052

KLJUČNE BESEDE: ustvarjalnost, visokošolsko izobraževanje, študenti, visokošolski učitelji

POVZETEK - Današnje družbeno, gospodarsko in tehnološko okolje spodbuja inovacije, podjetništvo, diferenciacijo, prilagajanje in novosti, kar pomeni, da je ustvarjalno razmišljanje ena izmed bistvenih veščin, ki bi jo morali študenti pridobiti v času študija za uspešno integracijo na trg dela. Pomen ustvarjalnosti za posameznike in družbe v visokošolskem prostoru je splošno priznan, vendar pa izsledki opravljenih študij kažejo, da spodbujanje ustvarjalnosti še vedno ni prioriteta v izobraževanju. Namen študije je bil preučiti percepcijo spodbujanja ustvarjalnosti v visokošolskem prostoru na slovenski univerzi z vidika visokošolskih učiteljev in študentov. Raziskava je temeljila na kvantitativni metodi dela s tehniko anketiranja. Rezultati so pokazali, da visokošolske institucije še vedno delujejo v močnem kulturnem in proceduralnem akademskem okolju, ki pomembno vpliva na splošno dojemanje ustvarjalnosti v instituciji. Pokazalo se je, da med učitelji in študenti obstajajo statistično značilne razlike v mnenju v skoraj vseh konstrukti. Kot najpogostejše ovire za ustvarjalnost visokošolskih učiteljev so se izkazale sistemske in emocionalne ovire, medtem ko pri študentih preobremenjenost, strah pred kritiko in pomanjkanje motivacije.

Original Scientific article

UDK 159.954:378.011.3-052

KEYWORDS: creativity, higher education, students, higher education teachers

ABSTRACT - Today's social, economic and technological environment promotes innovation, entrepreneurship, differentiation, adaptation and novelty, which means that creative thinking is one of the essential skills that students should acquire during their studies in order to successfully integrate into the labour market. The importance of creativity for individuals and society is widely recognized in higher education, but the results of studies show that the promotion of creativity is still not a priority in education. The aim of the study was to investigate the perception of creativity promotion in higher education at a Slovenian university from the perspective of teachers and students. The research was based on the quantitative method with the survey technique. The results showed that higher education institutions still operate in a strong cultural and procedural academic environment, which significantly affects the general perception of creativity. It was also found that there are statistically significant differences in opinion between teachers and students on almost all constructs. The most common barriers to promoting creativity for higher education teachers were systemic and emotional barriers, while for students, overload, fear of criticism, and lack of motivation were prominent.

1 Uvod

Ustvarjalnost dojema vsak posameznik drugače in zanjo je skoraj toliko definicij kot je avtorjev. Na splošno jo lahko obravnavamo kot integrativno lastnost posameznikov, katere ključne značilnosti so sposobnost kreiranja novih idej, usmerjenost k

rezultatom, reševanje praktičnih problemov, izvirnost, hitrost razmišljanja, odprtost za novosti in toleranca do negotovosti oziroma napak.

V današnjem negotovem, hitro se spreminjajočem se okolju in času je ustvarjalnost postala pomembna večšina in njen pomen čedalje bolj opažajo vodje podjetij na trgu dela. Koncept ustvarjalnosti zato pogosto predstavlja eno najpomembnejših kvalifikacij, ki bi jih morali imeti zaposleni. Ključno vlogo pri oblikovanju ustvarjalnih posameznikov, torej strokovnjakov z bogato domišljijo, ustvarjalnimi idejami in razmišljanjem ter zmožnostjo hitrega iskanja rešitev, pa naj bi imel izobraževalni sistem sodobne družbe.

Strokovnjaki z različnih področij poudarjajo potrebo po večji pozornosti razvoju ustvarjalnih sposobnosti na različnih ravneh izobraževanja, še posebej pa bi morali dati poudarek ustvarjalnosti v visokem šolstvu. Visokošolske institucije si prizadevajo za ustvarjalnost in inovativnost z ustvarjanjem in prenosom znanja in imajo kot take ključno vlogo za družbeni in gospodarski razvoj, zlasti v gospodarstvu znanja in inovacij. Organizacije, kot so univerze, se potihoma strinjajo s potrebo po ustvarjalnosti v akademskih okoljih, vendar njeno udeležanje ovirajo številni zakonodajni, politični in kulturni dejavniki. Strokovnjaki, ki delajo v tem konceptualnem okviru, nakazujejo, da obstaja veliko izzivov – od tehnoloških do osebnih – s katerimi se soočajo izobraževalni sistemi po vsem svetu, zato ustvarjalnost ne doseže želene oziroma potrebne ravni. Znanje dandanes namreč več ni dovolj za napredovanje na konkurenčnem svetovnem trgu, ampak je sposobnost analiziranja in reševanja problemov tista večšina, ki jo iščejo delodajalci pri mladih diplomantih. Ker so inovacije glavni vir diferenciacije in konkurenčne prednosti v vedno bolj zapletenem in hitro spreminjajočem se poslovnem okolju 21. stoletja, morajo študenti na trg dela stopiti bolje opremljeni z inovacijskimi veščinami. Prednostna naloga visokega šolstva bi torej morala biti spodbujanje vseh študentov, ne glede na smer študija, da razvijejo in dosežejo svoj polni potencial, kajti razvoj ustvarjalnosti je odvisen od usposabljanja, ki so ga deležni med študijem. Zato spodbujanje ustvarjalnosti ni le bistveno, temveč lahko rečemo, da celo ključno pri spodbujanju priložnosti študentov, da razširijo svoje znanje, ter jim daje priložnost in možnost ustvarjanja novega znanja in idej. Zaradi teh razlogov bi morale visokošolske institucije spodbujati pogoje, vključno s strategijami, pristopi, metodami in navodili, ki obravnavajo razvoj ustvarjalnih sposobnosti študentov.

Čeprav se od študentov pogosto pričakuje, da so ustvarjalni, je ustvarjalnost le redko vključena v učne načrte predmetov in se jo tudi redko omenja. Na področju ustvarjalnosti v visokem šolstvu je bilo izvedenih veliko študij, ki pa se osredotočajo predvsem na merjenje ustvarjalnosti med študenti, vpliv okoljskih in personalnih dejavnikov na ustvarjalnost ali vpliv vodstva visokošolskih institucij ter njihovega načina vodenja na ustvarjalno kulturo in klimo. Študije, ki bi obravnavale dožemanje ustvarjalnosti z vidika študentov in visokošolskih učiteljev s poudarkom na aktivnostih v pedagoškem procesu, so še vedno zelo redke in omejene. Prav tako študija, ki bi obravnavala vpliv aktivnosti v pedagoškem procesu na ustvarjalnost študentov v Sloveniji še ni bila izvedena, zato ta prispevek zapolnjuje omenjeno raziskovalno

vrzel in osvetljuje načine, kako lahko visokošolski učitelji spodbujajo ustvarjalnost svojih študentov.

Struktura raziskovalne naloge je naslednja. V drugem razdelku podajamo pregled literature, ki predstavlja teoretično podlago naše empirične raziskave. Nadaljujemo s prikazom podatkov in metod, uporabljenih v empirični raziskavi. Četrty razdelek zagotavlja rezultate, peti pa razpravo in implikacije. Zadnji razdelek predstavlja zaključek z bistvenimi ugotovitvami in priporočili za nadaljnje raziskovalno delo.

2 Teoretična izhodišča

2.1 Ustvarjalnost

Ustvarjalnosti si ne razlagajo in vrednotijo vsi enako. Splošno sprejeto je, da je ustvarjalnost kompleksen pojem, za katerega ne obstaja posebna definicija (Prentice, 2000, str. 146). Ustvarjalnost se izpostavlja v strokovni literaturi kot nove, izvirne ideje in znanja, ki bi povzročile spremembo, dosežek nečesa izjemnega in novega, nekaj, kar pomembno transformira in spremeni področje delovanja (Feldman idr., 1994, str. 1).

Ryhammar in Brodin (1999, str. 260) sta definirala proces ustvarjalnosti kot izjemno človeško sposobnost mišljenja in ustvarjanja. Ameriški psiholog E.P. Torrance je v intervjuju (Shaughnessy, 1998, str. 442) dejal, da je ustvarjalnost človekova sposobnost nestandardnega, ustvarjalnega razmišljanja, sprejemanja odločitev, prožnega razmišljanja in predlaganja novih idej, pri čemer je poudarjal občutljivost za neskladje obstoječega znanja, občutljivost osebe za probleme in iskanje načinov za rešitev. Costello (2000, str. 71) je trdil, da ustvarjalnost vključuje reševanje problemov z razmišljanjem izven okvirjev. Mumford (2012, str. 110) v svojem delu opredeljuje koncept ustvarjalnosti z vidika različnih avtorjev, in sicer kot produkcijo novih idej, produkcijo visoko kakovostnih, izvirnih in elegantnih rešitev problemov, ki so novi, kompleksni in slabo opredeljeni, kar pomeni, da jih lahko konstruiramo in rešujemo na različne načine, odvisno od področja reševanja in osebe, ki želi problem rešiti. Poleg tega pa je ustvarjalnost ocenjena kot ena izmed najpomembnejših človeških duševnih lastnosti ali človeški kapital, ki ga raziskovalci obravnavajo kot gonilno silo gospodarskega razvoja, tehničnega napredka in življenjskega uspeha (Chew idr., 2017, str. 68).

2.2 Pomen ustvarjalnosti v terciarnem izobraževanju

Množično javno izobraževanje ima korenine v industrijski revoluciji, ko so bili študenti usposobljeni za sodelovanje v delovni sili bodisi kot kvalificirani delavci bodisi kot menedžerji (Florida, 2014, str. 6). Vendar se je svet razvil in časi so se spremenili. Visokošolske institucije študentov ne pripravljajo več na gospodarstvo in družbo, v kateri prevladuje industrializacija, svet, za katerega so značilni stabilnost, predvidljivost in rutinsko delo. Namesto tega je treba študente pripraviti na življenje in delo v dobi, ki jo poganjajo inovacije, ki jo je Svetovni gospodarski forum (2018,

str. 5) označil za četrto industrijsko revolucijo. V tem svetu so značilni nestanovitnost, negotovost, kompleksnost in dvoumnost, kar posledično pomeni, da se večšine, ki so potrebne za uspeh v 21. stoletju, bistveno razlikujejo od tistih, ki so veljale v preteklosti (Puccio in Lohiser, 2020, str. 31). Tabela 1 prikazuje rezultate raziskave o prihodnosti delovnih mest, ki jo je opravil Svetovni gospodarski forum med delodajalci (2018, str. 12).

Tabela 1

Povpraševanje po spretnostih

Veščine v porastu	Veščine v upadu
Analitično razmišljanje in inovativnost	Ročna spretnost, vzdržljivost, natančnost
Aktivno učenje in učne strategije	Spominske, verbalne, slušne in prostorske sposobnosti
Ustvarjalnost, originalnost in iniciativnost	Upravljanje finančnih, materialnih virov
Tehnološko načrtovanje in programiranje	Montaža in vzdrževanje tehnologije
Kritično razmišljanje in analiziranje	Branje, pisanje, matematika in aktivno poslušanje
Kompleksno reševanje problemov	Upravljanje osebja
Vodstveni in socialni vpliv	Nadzor kakovosti in ozaveščenost o varnosti
Čustvena inteligenca	Koordinacija in upravljanje časa
Sklepanje, reševanje problemov in ustvarjanje idej	Vizualne, slušne in govorne sposobnosti
Sistematična analiza in evalvacija	Uporaba, spremljanje in nadzor tehnologije

Vir: Svetovni ekonomski forum (2018). The future of jobs report. Geneva: World Economic Forum, str. 12.

Veščine, za katere je v tabeli navedeno, da so v upadu, so predvsem veščine 20. stoletja, ki so bile primerne za družbo, osredotočeno na delavca, npr. ročne spretnosti, montaža in vzdrževanje, spominske sposobnosti ipd. V nasprotnem primeru pa večšine v porastu odražajo gospodarstvo in svet 21. stoletja. Današnje družbeno, gospodarsko in tehnološko okolje spodbuja inovacije, podjetništvo, diferenciacijo, prilagajanje in novosti. Ti koncepti poudarjajo kreativnost in ustvarjalno razmišljanje (Ehtiyar in Baser, 2019, str. 117), ki so poleg komunikacije in sodelovanja ključne veščine 21. stoletja (Li, 2018, str. 267; Mohammadifar in Tabarebaee-Yazdi, 2021, str. 3).

Od devetdesetih let prejšnjega stoletja je ustvarjalnost priznana kot pomembna veščina, ki bi jo morali razvijati v izobraževanih ustanovah (Alencar in Oliverira, 2016, str. 555; Craft in Jeffrey, 2008, str. 577). Prepoznana je bila kot motor razvoja izobraževanja in kot taka predstavlja pomemben dejavnik uspeha in konkurenčne prednosti izobraževanih organizacij, zato bi morala biti pomemben del vseh izobraževalnih ustanov (Afshari idr., 2012, str. 166). Ljudje preživijo v šoli velik del svojega življenja, zato bi to moralo biti privilegirano okolje za razvoj ustvarjalnosti, še posebej pa to velja za univerze, ki vključujejo študente v kompleksno učenje in problemsko delo, kar predstavlja idealne pogoje za razvoj ustvarjalnega človeškega potenciala (Jackson, 2006, str. 4). Smith-Bingham (2006, str. 17) nadalje trdi, da so univerze repozitoriji raziskav in znanja z visokim inovativnim potencialom in kot take ključni elementi za doseg želene ravni inovativnosti v gospodarstvu. Univerze predstavljajo fazo neposredno pred vstopom ljudi na trg dela, kar zahteva specializirano delovno silo, ki je sposobna preoblikovati družbo (Morais idr., 2017, str. 57). Namen univerz

in drugih terciarnih izobraževalnih ustanov torej ni več zgolj prenos znanja (Boronat in Choueiry, 2022, str. 81). Imeti morajo tudi vlogo priprave študentov na prihodnje izzive in priložnosti s spodbujanjem njihove prožnosti in ustvarjalnosti (Morais idr., 2017, str. 58) ter študentom zagotoviti, da se lahko soočijo z izzivi prihodnosti in prispevajo z izvirnim razmišljanjem k izzivom na delovnem mestu in v družbi kot celoti (Fields in Bisschoff, 2014, str. 24).

Skoraj vsi evropski strateški dokumenti, povezani z visokim šolstvom, omenjajo ustvarjalnost kot nujni pogoj za njegov nadaljnji razvoj. Evropska komisija v Strategiji za pametno, trajnostno in vključujočo rast (2010, str. 12) kot eno izmed treh prednostnih nalog navaja »pametno rast – razvoj gospodarstva, ki temelji na znanju in inovacijah«, ker pomeni krepitev znanja in inovacij gonilo rasti v prihodnosti. Slednje zahteva izboljšanje kakovosti izobraževanja, okrepitev raziskovalne uspešnosti, spodbujanje inovacij in prenos znanja po celotni evropski uniji ter zagotovitev, da se lahko inovativne zamisli spremenijo v nove izdelke in storitve, ki ustvarjajo rast in kakovostna delovna mesta ter prispevajo pomoč pri reševanju evropskih in svetovnih družbenih izzivov.

2.3 Ovire v terciarnem izobraževanju

Kljub priznavanju koristi ustvarjalnosti za posameznike in njihove osebne dosežke ter za družbo, z izjemo posameznih pobud v nekaterih državah, razvoj ustvarjalnosti ni prioriteta v izobraževanju. Visokošolsko izobraževanje je zapleteno, ker je sestavljeno iz formalizirane, spremenljive in tipično birokratske strukture. Zapleteno pa je tudi zaradi interakcije akademskih delov in njihove sposobnosti učenja in ustvarjanja novih idej (Olalere, 2015, str. 45). Vprašanje je torej, kako so kompleksnost in ustvarjalne dejavnosti omogočene v organizaciji, kot je visokošolska institucija? Kako lahko v visokošolskem izobraževanju spodbujamo ustvarjalno okolje?

Drucker (1969, str. 316–317) je trdil, da: »v akademskih disciplinah študent ne more delovati. /.../ Vse, kar lahko stori, je, da ponovi, kar je nekdo že naredil ali rekel. Tam, kjer sta se končali izvirnost in novost, tu se učenec zaradi kritike ustavi, da razmisli in njegova ustvarjalnost izgine. To pomeni, da se ustvarjalnost ne spodbuja, favorizira, pozdravlja ali nagraduje.« Izjava, ki je bila podana pred petdesetimi leti, bi lahko še vedno veljala za današnje akademsko okolje. Že v sedemdesetih so ugotovili, da so učitelji nagrajevali študente za lepo vzgojo, pravočasno opravljeno delo in poslušnost, po drugi strani pa so kaznovali študente, ki so bili dobri pri ugibanju, spraševanju in so bili drzni v svojih mnenjih. Na žalost ta pristop še vedno prevladuje v številnih izobraževalnih ustanovah današnjega časa. Večina pedagoških praks znotraj akademskega kroga je osredotočena na dostop do informacij in njihovo uporabo za reševanje relativno pričakovanih problemov ali za dokončanje predvidljivih in rutinskih takšnih ali drugačnih transakcij, pri čemer se namesto tega osredotoča na »poznavanje« discipline (Papaleontiou-Louca idr., 2014, 134). Csikszentmihalyi (2007, str. 19) trdi, da: »šole učijo odgovarjati, ne spraševati. Poučujejo izolirane discipline, ki jih je z leti vse težje integrirati. Sklicevanje na sedanjost, kaj šele na prihodnost, manjka v večini šolskih učnih načrtov, v katerih prevladuje skrb za prenašanje preteklega

znanja». S tem se strinjata tudi Morin in Moccozet (2021, str. 2), ki ugotavljata, da je pristop poučevanja še vedno tradicionalen in kot tak popolnoma osredotočen na institucijo in učitelja, pri čemer je učitelj nosilec znanja, ki ga je treba posredovati, študent pa je pri tem pasiven. Pedagoški pristopi so tako zaznamovani s starimi paradigmami, ki niso nujno napačne, vendar pa lahko rečemo, da ne ustrezajo več svetu, v katerem živimo. Reis Taucei idr. (2015, str. 2264) nadalje pravijo, da lahko tradicionalne učne prakse privedejo do pomanjkanja motivacije, povečane socialne odtujenosti in visoke stopnje osipa iz fakultet. Težava torej ni v tem, da je ustvarjalnost odsotna, ampak da je pokrita z analitičnimi in kritičnimi načini razmišljanja, ki prevladujejo na akademskem intelektualnem ozemlju (Jackson, 2006).

Jackson (2006, str. 2) poudarja, da čeprav se od študentov pogosto pričakuje, da bodo ustvarjalni, je ustvarjalnost le redko vključena v učne načrte visokošolskih predmetov kot izrecni učni cilj. Izobraževalni sistem premalo spodbuja in pozdravlja ustvarjalno razmišljanje in ustvarjalne osebe, saj včasih ustvarjalnost ne »gre zraven« učnega načrta. Študenti so se naučili zavirati ali se izogibati svojemu kreativnemu razmišljanju in ustvarjalnemu ravnanju, saj to ni tisto, kar bi učitelji pričakovali in sprejeli (Papaleontiou-Louca idr., 2014, str. 134).

Izziv je torej v razumevanju, zbiranju in razvijanju ustvarjalnosti, ki jo imajo študenti, in ne v poučevanju ustvarjalnosti kot take. Drugi izziv pa je spodbuditi razvoj ustvarjalne motivacije, veščin in sposobnosti, da bi zagotovili ustvarjalne dosežke študentov po diplomi (Fields in Bisschoff, 2014, str. 23–24).

Strokovnjaki menijo, da je razvoj ustvarjalnosti študentov večdimenzionalni proces, ki vključuje številne dejavnike in pogoje, ki so neločljivo povezani (Matraeva idr., 2019, str. 12). Za krepitev ustvarjalnosti v visokem šolstvu je treba spodbujati institucionalno kulturo, ki daje večjo vrednost ustvarjalnosti in njenem izražanju, ne da bi bila omejena na tradicionalne oblike akademskega razvoja (Ancelar idr., 2017, str. 557). V tem smislu izpostavlja predvsem potrebo po kulturni spremembi v visokošolskem izobraževanju, vključno s tem, da bi učiteljem pomagali razumeti in okrepiti lastno ustvarjalnost ter to prepoznati kot sestavni del njihove profesionalnosti, pa tudi zagotavljanje institucionalne klime, ki spodbuja refleksijo in osebni razvoj tako učiteljev kot študentov. Jackson (2013a, str. 27) namreč pravi, da je bistveno razvijanje kulture, ki ceni poklicno ustvarjalnost svojih učiteljev, saj na koncu ustvarjalni razvoj študentov v veliki meri določajo njihovi učitelji ter odzivi na učne načrte, ki jih ponujajo. Matraeva idr. (2019, str. 12) k temu dodajajo še ustvarjanje pogojev v univerzitetnem okolju, ki prispevajo k spodbujanju ustvarjalnih procesov. Vidik, ki ga avtorji izpostavljajo, je tudi obseg, v katerem predavatelji spodbujajo vključevanje študentov v ustvarjalni proces (Afshari idr., 2012, str. 167). Jackson (2013b, str. 29) trdi, da lahko poleg strategij za vključevanje študentov učitelji uvedejo tudi tehnike, ki krepijo miselne sposobnosti študentov in njihovo sposobnost za ustvarjanje in vrednotenje idej. Bistvena za ustvarjalni proces pa je tudi komunikacija, saj vodi k ustvarjanju večjega števila in boljših idej (Afshari idr., 2012, str. 167). Komunikacija je tudi bistvo dobrega odnosa, kar pomeni, da morajo učitelji spodbujati medsebojno komunikacijo,

da lahko študente navdušijo in motivirajo za sodelovanje pri kreativnem delu (Andriopoulos in Dowson, 2009, str. 67).

Vprašanje je torej, kako oblikovati učinkovit učni načrt, ki zagotavlja, da študijski programi izpolnjujejo izobraževalne potrebe na področju, hkrati pa spodbujajo ustvarjalnost študentov. Uvajanje ustvarjalnosti v učni načrt je težka naloga, ki zahteva veliko pozornosti vseh vpletenih. Hkrati pa je to izziv, ki ga mora sprejeti vsaka visokošolska institucija.

3 Metodologija

3.1 Namen in cilji

Pregled literature in opravljenih študij je pokazal, da je na področju ustvarjalnosti v visokoškolskem izobraževanju še precej prostora za raziskovanje. Študije, ki obravnavajo celovit vidik dojemanja ustvarjalnosti s posebnim poudarkom na aktivnostih v pedagoškem procesu so namreč redke. Prav tako študija, ki bi obravnavala vpliv aktivnosti v pedagoškem procesu na ustvarjalnost študentov v Sloveniji še ni bila izvedena, zato ta prispevek zapolnjuje omenjeno raziskovalno vrzel in osvetljuje načine, kako lahko visokošolski učitelji spodbujajo ustvarjalnost svojih študentov. Skoraj vsi evropski strateški dokumenti, ki so povezani z visokim šolstvom, že nekaj let omenjajo ustvarjalnost kot nujni predpogoj za njegov nadaljnji razvoj in v kolikor izobraževalne institucije tega, kar je napisano na papirju, ne bodo prenesle v prakso, potem sčasoma ne bodo mogle doseči svojih ciljev, ki izhajajo iz okolice, kar lahko vodi do tega, da ne bodo mogle več konkurirati na trgu.

Namen raziskave je tako proučiti percepcijo spodbujanja ustvarjalnosti študentov v visokoškolskem izobraževanju ter prispevati k napredku z odkrivanjem tistih elementov pedagoških pristopov, ki spodbujajo ustvarjalnost.

Cilji raziskave so:

- ugotoviti, ali med dojetjem ustvarjalnosti v visokem šolstvu obstajajo razlike v mnenju med visokoškolskimi učitelji in študenti;
- prepoznati aktivnosti, ki najbolj vplivajo na spodbujanje študentov k ustvarjalnosti;
- prepoznati najpogostejše ovire ustvarjalnosti pri delu visokošolskih učiteljev in študiju študentov in
- podati ključne predloge za izboljšavo v praksi.

Na podlagi preučene strokovne in znanstvene literature smo zastavili naslednji hipotezi:

- H1: Mnenja glede aktivnosti, ki spodbujajo ustvarjalnost študentov ter vključevanja študentov, se med visokoškolskimi učitelji in študenti razlikujejo, pri čemer so ocene študente v povprečju nižje.
- H2: Vključevanje študentov v pedagoški proces vpliva na prizadevnost k ustvarjalnosti študentov.

3.2 Metode in tehnike zbiranja podatkov

Raziskava temelji na kvantitativno deskriptivni metodi. Za zbiranje podatkov smo uporabili tehniko anketiranja, ki omogoča pridobivanje podatkov o stališčih in mnenjih respondentov. Uporabili smo strukturiran vprašalnik, ki temelji na podobnih vprašalnikih že izvedenih študij (Gaspar in Mabis, 2015; Jackson, 2013a; Matraeva idr. 2020) in ugotovitve nekaterih drugih avtorjev (Richardson in Mishra, 2018; Alencar idr., 2017). Ker smo k analizi pristopili iz dveh zornih kotov, smo oblikovali dva vprašalnika, ki sta se razlikovala v socio-demografskih vprašanjih ter slovnični obliki zapisa trditev, torej gre za izbiro zapisa v osebi, ki je prilagojen populaciji, ki smo jo raziskovali, torej visokošolskemu učitelju oziroma študentu.

Izbor spremenljivk je bil narejen na osnovi skrbnega študija literature. Zanesljivost merjenja smo preverili z izračunom Cronbachovega koeficienta zanesljivosti α . Rezultati so pokazali, da imajo postavke zadovoljivo diskriminatorno moč, saj je bil α pri vseh konstrukti nad 0,7. Zaradi velikega števila spremenljivk smo uporabili faktorsko analizo, ki predstavlja metodo za redukcijo podatkov in je omogočila raziskavo razmerij med različnimi spremenljivkami. Veljavnost faktorske analize smo preverili z Barlettovim testom sfericitete, pri čemer je bila stopnja značilnosti v vseh primerih nižja od 0,05 ($p = 0,000$).

3.3 Opis vzorca

Raziskava je bila izvedena na Univerzi v Novem mestu, ki jo sestavljajo štiri fakultete, in sicer Fakulteta za ekonomijo in informatiko (UNM FEI), Fakulteta za poslovne in upravne vede (UNM FPUV), Fakulteta za zdravstvene vede (UNM FZV) in Fakulteta za strojništvo (UNM FS). Zbiranje podatkov je potekalo od 23. novembra do 2. decembra 2022. Vsi zaposleni, zunanji sodelavci ter študenti so bili povabljeni k sodelovanju po elektronski pošti s povezavo do spletne ankete. Skupaj je bilo izpolnjenih 386 vprašalnikov, od tega ustrezno 313.

Raziskovalno populacijo so torej sestavljali na eni strani zaposleni visokošolski učitelji in zunanji sodelavci, ki sodelujejo v pedagoškem procesu, ter na drugi strani študenti vseh članic univerze, na vseh treh ravneh študija. Vprašalnik je izpolnilo 47 visokošolskih učiteljev in zunanjih sodelavcev ter 266 študentov. Sociodemografske značilnosti obeh vzorcev prikazujemo v tabeli 2.

Tabela 2*Sociodemografske značilnosti vzorca*

Visokošolski učitelji (N = 47)	N	%	Študenti (N = 266)	N	%
Spol			Spol		
Moški	14	29,8	Moški	74	27,8
Ženski	33	70,2	Ženski	192	72,2
Starost			Stopnja študija		
Do 30 let	3	6,4	1. stopnja	196	73,7
31 let–40 let	9	19,1	2. stopnja	56	21,1
41–50 let	17	36,2	3. stopnja	14	5,3
51–60 let	9	19,1	Letnik študija		
61 lidri več	9	19,1	1. letnik	130	48,9
Fakulteta			2. letnik	80	30,1
UNM FEI	6	12,8	3. letnik	44	16,5
UNM FPUV	5	10,6	Absolvent	12	4,5
UNM FZV	40	85,1	Fakulteta		
UNM FS	3	6,4	UNM FEI	85	32
UNM	3	6,4	UNM FPUV	23	8,6
			UNM FZV	130	48,9
			UNM FS	28	10,5

Vir: Anketni vprašalnik, 2022.

3.5 Opis obdelave podatkov

V analizi smo uporabili osnovno opisno statistično analizo s predstavitvijo velikosti vzorca (N), odstotki (%), frekvencami (f), srednjimi vrednostmi (μ) in standardnim odklonom (σ). Za izračun notranjih koeficientov skladnosti postavk, vključenih v vprašalnik, smo uporabili Cronbachov koeficient. Pri preverjanju hipotez smo uporabili različne statistične metode, in sicer analizo variance ter multiplo linearno regresijo. V nalogi smo v skladu z običajno prakso uporabili 5-odstotno stopnjo tveganja oziroma 95-odstotni interval zaupanja.

4 Rezultati in razprava

Najprej smo želeli ugotoviti, kakšno je razumevanje ustvarjalnosti med visokošolskimi učitelji in študenti. Ugotovili smo, da tako visokošolski učitelji kot študenti ustvarjalnost vidijo kot razmišljanje izven okvirjev in ustvarjanje novih idej, medtem ko visokošolski učitelji ustvarjalnost razumejo še kot sposobnost združevanja, povezovanja in sinteze kompleksnih podatkov ter sposobnost kritičnega in analitičnega razmišljanja, kar po mnenju Jacksona (2006, str. 2) odraža akademsko kulturo, ki daje večjo vrednost kritičnemu in analitičnemu razmišljanju. Študenti pa po drugi strani razumejo ustvarjalnost v smislu izumljanja, inoviranja in izdelave novih stvari, reševanja problemov in iskanja priložnosti. Pridobljeni rezultati zagotavljajo empirične dokaze, da ni enotnega razumevanja, kaj je ustvarjalnost, kar je skladno s številnimi drugimi študijami (Gaspar in Mabic, 2015; Jahnke idr., 2015; Matraeva, 2019). Jahnke idr. (2015, str. 7) poudarjajo, da ustvarjalnost ni objektivna kategorija, temveč subjek-

tivna, katero človek opazuje in označi kot ustvarjalno ali neustvarjalno. Povedano drugače – za kar nekdo misli, da je ustvarjalno, ne pomeni nujno, da se s tem strinjajo tudi drugi in označujejo kot novo, zato razlike v mnenju niso tako nenavadne.

H1: Mnenja glede pogostosti izvajanja aktivnosti, ki spodbujajo ustvarjalnost študentov ter vključevanja študentov, se med visokošolskimi učitelji in študenti razlikujejo, pri čemer so ocene študentov v povprečju nižje.

Tabela 3 prikazuje rezultate anketiranih glede pogostosti različnih aktivnosti, ki se nanašajo na ustvarjalnost v terciarnem izobraževanju. Analiza variance je pokazala, da obstajajo statistično značilne razlike ($p < 0,01$) med odgovori visokošolskih učiteljev in študentov v vseh navedenih aktivnostih, pri čemer so povprečne ocene učiteljev vedno višje kot povprečne ocene študentov, zato hipotezo 1 potrdimo.

Tabela 3

Pogostost aktivnosti, ki se nanašajo na ustvarjalnost v terciarnem izobraževanju

Trditve	Visokošolski učitelji		Študenti		ANOVA	
	μ	σ	μ	σ	F	p
Učitelji študente spodbujajo in cenijo njihova prizadevanja za ustvarjalnost	4,17	0,670	3,21	0,986	41,437	0,000***
Učitelj med poučevanjem kaže svojo ustvarjalnost	3,94	0,673	3,14	0,903	33,347	0,000***
Učitelji cenijo nenavadne ideje študentov	4,28	0,800	3,25	1,002	44,137	0,000***
Učitelji cenijo nenavadna vprašanja študentov	4,51	0,621	3,32	1,046	56,869	0,000***
Učitelji so odprti do novih rešitev in sprejemajo različna mnenja	4,62	0,534	3,55	1,038	47,089	0,000***
Učitelji spodbujajo študente, da razvijejo samozavest za delo v nepričakovanih situacijah	4,40	0,614	3,55	1,064	28,413	0,000***
Učitelji študentom pomagajo, da se znebijo čustvene blokade, kot je npr. strah pred napakami, strah pred kritiko	4,30	0,720	3,24	1,209	33,550	0,000***
Za razvoj idej in ustvarjalno razmišljanje imajo študenti na voljo dovolj časa	3,81	0,741	2,85	1,051	36,204	0,000***
Učitelji študentom zagotavljajo varno okolje, v katerem se ne bojijo izpostaviti	4,36	0,605	3,32	1,054	43,062	0,000***
Učitelji med predavanji uporabljajo različne strategije poučevanja	4,21	0,657	3,26	1,007	39,446	0,000***
Učitelji med predavanji uporabljajo sodobne načine poučevanja	4,13	0,647	3,44	0,970	22,115	0,000**
Učitelji študentom zagotavljajo učne situacije, ki so hkrati zabavne in zahtevne	3,98	0,794	3,11	1,026	30,767	0,000***
Za uspešno opravljen izpit morajo študenti na vprašanje odgovoriti točno tako, kot je navedeno v literaturi	2,21	0,954	3,34	1,038	48,066	0,000***

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Vir: Anketni vprašalnik, 2022.

Pridobljeni rezultati so skladni s študijo, ki sta jo izvedli D. Gaspar in M. Mabic (2015). Razlike v mnenju so bile pričakovane, saj se ustvarjalnost pri predavanjih doživlja različno in se razlikuje od področja do področja. Čeprav se v teoriji izpostavlja enakopravno sodelovanje v izobraževalnem procesu obeh, tako učiteljev kot študentov, so njihove vloge, pravice in obveznosti različne, zato je logično, da so različna tudi njihova mnenja. Zanimivo je, da so visokošolski učitelji vse aktivnosti ocenili z bistveno višjo oceno kot študenti. Tako učitelji za sebe menijo, da so odprti, ustvarjalni in krepijo osebne lastnosti študentov, ki vodijo k večji ustvarjalnosti, medtem ko so mnenja študentov ravno obratna oz. ocene precej nižje.

H2: Vključevanje študentov v pedagoški proces vpliva na prizadevanje študentov k ustvarjalnosti.

S hipotezo 2 smo želeli preveriti domnevo, da ima vključevanje študentov v pedagoški proces pozitiven linearen vpliv na spodbujanje ustvarjalnosti študentov, pri čemer smo uporabili multiplo linearno regresijo. V model smo kot neodvisne spremenljivke vključili 12 faktorskih spremenljivk, in sicer izkazovanje ustvarjalnosti (IU), aktivno sodelovanje v diskusiji (SD), spodbujanje iskanja novih rešitev (SINR), spodbujanje napak in tveganj (SNT), spodbujanje k dajanju konstruktivnih predlogov in kritik (KPK), spodbujanje k izražanju svojih pogledov (SIP), spodbujanje k izražanju lastnih idej (ILI), spodbujanje k uporabi več različnih načinov reševanja problemov (NRP), vključenost v realne naloge (VRN), soočanje z različnimi učnimi situacijami (SUS), spodbujanje komuniciranja (SK), spodbujanje samozavedanja in refleksivnega učenja (SRU). Uporabili smo metodo backward, pri čemer se je kot statistično neznačilne izločilo pet spremenljivk. Statistični model smo zapisali kot:

$$Y' = \alpha + \beta_{IU}x_1 + \beta_{SNT}x_2 + \beta_{SIP}x_3 + \beta_{NRP}x_4 + \beta_{SUS}x_5 + \beta_{SK}x_6 + \beta_{SRU}x_7 + \varepsilon$$

V tabeli 4 je prikazana ocena korelacijskega koeficienta, ki znaša 0,724, kar pomeni, da je povezanost med spodbujanjem prizadevnosti za ustvarjalnost študentov in vključevanjem študentov v pedagoški proces linearna, pozitivna in zelo močna. Ocena determinacijskega koeficienta znaša 0,513. Na podlagi ocenjene vrednosti determinacijskega koeficienta ugotavljamo, da je 51,3 % variabilnosti vrednosti spodbujanja prizadevnosti za ustvarjalnost študentov pojasnjeno z linearnim vplivom vključevanja študentov v pedagoški proces.

Tabela 4

Povzetek modela in ANOVA

Spodbujanje prizadevnosti ustvarjalnosti študentov	R	R ² pop	Standardna napaka	F	Stopnja značilnosti
	0,724	0,513	0,702	47,885	0,000

Vir: Lastni vir, 2022.

V konkretnem primeru to pomeni, da če visokošolski učitelji pogostejše študente vključujejo v pedagoški proces, potem se izboljša tudi prizadevnost študentov za ustvarjalnost.

Tabela 5*Regresijski model*

	B	Standardna napaka	t	p	Faktor tolerance	VIF
(Konstanta)	0,529	0,170	3,112	0,002		
IU	0,394	0,066	5,992	0,000	0,371	2,692
SNT	0,162	0,056	2,884	0,004	0,404	2,473
SIP	0,172	0,071	2,407	0,017	0,267	3,744
NRP	0,166	0,074	2,233	0,026	0,279	3,584
SUS	0,080	0,045	1,772	0,047	0,670	1,492
SK	0,289	0,069	4,175	0,000	0,326	3,068
SRU	0,141	0,064	2,193	0,029	0,344	2,908

Vir: Lastni vir, 2022.

Enačba regresijske premice se na podlagi regresijskega modela (tabela 5) glasi:

$$Y' = 0,529 + 0,394x_1 + 0,162x_2 + 0,172x_3 + 0,166x_4 + 0,080x_5 + 0,289x_6 + 0,141x_7 + \varepsilon$$

Kot pomemben socialni vidik, ki vpliva na ustvarjalnost, se je pokazal obseg, v katerem visokošolski učitelji spodbujajo vključevanje študentov v ustvarjalni proces, kar so potrdile tudi predhodne študije (Afshari idr., 2012; Askarova, 2022; Jackson, 2013a), redkeje pa so študije, ki kvantificirajo učinke različnih spremenljivk za identifikacijo najboljših napovednikov študentove ustvarjalnosti. Konkretni rezultati analize so pokazali, da študente k ustvarjalnosti najbolj spodbudi to, da 1) jim visokošolski učitelji dovolijo, da izkazujejo svojo ustvarjalnost, 2) jih učitelji spodbujajo h komuniciranju tako z njimi kot z drugimi študenti, 3) jih učitelji spodbujajo k izražanju svojih pogledov, 4) spodbujajo študente k uporabi različnih in alternativnih načinov reševanja problemov, 6) dovolijo napake in tveganja pri iskanju novih rešitev in 7) soočajo študente z različnimi učnimi situacijami, v katerih ni nujno pravih odgovorov. Študija, ki so jo opravili Afshari idr. (2012) je ena izmed redkih, kjer so poskušali izdelati model napovedi ustvarjalnosti študentov na področju vključevanja študentov, čeprav so v samo analizo vključili drugačne spremenljivke kot mi. Vendar pa se na nekaterih mestih kažejo podobni rezultati, predvsem v pomembnosti vključevanja študentov, komunikaciji in splošnem individualnem pristopu učiteljev do študentov.

Da je ustvarjalnost večdimenzionalni proces, na katerega vplivajo številni dejavniki, smo tekom prispevka že omenili, zato smo želeli študijo zaključiti z analizo dejavnikov, ki ovirajo ustvarjalnost v visokošolskem prostoru in tako poiskati priložnosti za izboljšavo. Rezultati ovir pri delu visokošolskih učiteljev kažejo, da v največji meri ustvarjalnost ovirajo rigidnost izobraževalnega sistema in birokracija, preobremenjenost z ostalimi delovnimi nalogami in posledično pomanjkanjem časa za pripravo na predavanja ter veliko količino snovi, ki jo je treba predelati. Nad povprečjem pa sta tudi strah pred kritiko ter strah pred delanjem napak. Podobne rezultate so pridobili tudi v ostalih študijah, ki so obravnavale ovire in spodbujanje k ustvarjalnosti (glej npr. Alencar idr., 2016; Ismayilova in Bolander Laksov, 2022; Morais idr., 2017). Zaradi navedenega je podpora izobraževalnega okolja izredno pomembna. Če lahko vodstvo ponudi več praktične podpore visokošolskim učiteljem v smislu do-

datnih usposabljanj, časa za načrtovanje in izvajanje pedagoškega procesa, bi lahko bila ustvarjalnost v visokošolskem prostoru bolj prisotna. To je še posebej pomembno glede na to, da so tradicionalne prakse še vedno globoko zakoreninjene v akademsko kulturo, kjer so možnosti za ustvarjalno izražanje še vedno zelo omejene.

Pri študentih pa se je kot najpogostejši dejavnik, ki ovira ustvarjalnost med študijem, izkazala preobremenjenost. Kar 78,5 % študentov je namreč navedlo, da jih preobremenjenost ovira oz. zelo ovira, 13,5 % je izbralo možnost, da jih niti ne ovira niti ovira, le 6,7 % študentov pa je navedlo, da jih ne ovira. Skladno s tem imata visoko povprečno vrednost dejavnika velika količina snovi, ki jo morajo predelati, ter zahtevni učni načrti. Podobno kot visokošolski učitelji se študenti pri ustvarjalnosti med študijem srečujejo s strahom pred delanjem napak ter strahom pred kritiko. Nadpovprečno so ocenili tudi pomanjkanje motivacije, zahtevan proces učenja ter tradicionalne načine poučevanja učiteljev.

5 Zaključek

Pomembnost ustvarjalnosti je empirično dokazana s strani številnih študij ter jo omenjajo tudi številni strateški dokumenti na področju visokega šolstva, vendar še vedno ugotavljamo, da se je izobraževalne institucije ne zavedajo dovolj in ji dajejo premajhen poudarek. Po eni strani je to logičen pojav, kajti visokošolske institucije so urejene s številnimi pravnimi zahtevami, strukturami in zakoni, ki omejujejo avtonomijo pri upravljanju, ne samo javnih institucij, temveč tudi zasebnih. Vendar pa ustvarjalnost potrebuje spremembe in spremembe morajo izstopiti iz tega, kar je standard. To pomeni, da morajo visokošolske institucije spremeniti svoje tradicionalne poglede, če želijo imeti ustvarjalne študente.

Analiza je potrdila izsledke tujih študij, da se veliko učnih praks še vedno oklepa tradicionalnih pristopov, ki poudarjajo osredotočenost na učitelja in pasivno absorpcijo proučevanih vsebin. Dejstvo pa je, da bi se morali pristopi poučevanja osredotočiti na več kot le prenos znanja. Osredotočiti bi se morali na študente ter jih usposobiti, da sprašujejo, raziskujejo, problematizirajo, tvegajo, razmišljajo, delujejo kritično in samozavestno.

V raziskavi spodbujanja ustvarjalnosti študentov iz vidika aktivnosti in vključevanja študentov smo zagotovili celovit model, ki temelji na dokazih in ga je mogoče posplošiti na raven univerz v slovenskem prostoru. Kvalitativna raziskava je bila uporabljena za ugotavljanje učinkov posameznih spremenljivk na spodbujanje ustvarjalnosti študentov in kako se lahko vsak izmed teh dejavnikov implicira v prakso, z namenom doseganja večje ustvarjalnosti. Poseben poudarek je bil dan na vključevanje študentov v pedagoški proces, saj so dokazi o pozitivnih učinkih njihove vključenosti neizpodbitni. Kot najpomembnejši spodbujevalci ustvarjalnosti študentov so se pokazali dovoljenje s strani učiteljev za izkazovanje ustvarjalnosti, spodbujanje h komuniciranju, možnost izražanja svojih pogledov, uporaba različnih načinov reševanja problemov, nekaznovanje v primeru napak pri iskanju novih rešitev ter različne učne

situacije, kjer lahko študenti sami poiščejo svojo rešitev. Če je namen visokošolskega izobraževanja omogočiti posameznikom, da se pripravijo na kompleksnost in izzive njihovega prihodnjega življenja, potem mora biti pomemben del tega namena zagotovo spodbujanje študentov, da razvijejo svoj ustvarjalni potencial.

Ustvarjalno razmišljanje je torej tema, ki prav gotovo zasluži pozornost pri oblikovanju kurikulumov in pedagoških aktivnostih ne le visokošolskih učiteljev, temveč tudi vodstva, strokovnih sodelavcev ter ostalih, ki so odgovorni za spodbujanje t. i. kreativnega poučevanja. Priporočljivo je, da visokošolske ustanove raziščejo koncept ustvarjalnosti in ga vključijo v svoje delovanje in temeljne strukture. Čeprav so ti strukturni elementi pomembni, jih je treba dopolniti z etičnimi in kulturnimi vprašanji, da lahko ustvarijo institucionalno okolje, naklonjeno ustvarjalnosti. Prizadevanje za oblikovanje takšnega okolja, zagotavljanje dodatnega izobraževanja za visokošolske učitelje in ponujanje raznolikih učnih izkušenj, ki so osredinjene na študenta ter ga aktivno vključujejo v učni proces, bo namreč vzpostavilo pogoje, ki bodo vodili k ustvarjalnosti ne le študentov in učiteljev, temveč celotne institucije in sčasoma tudi izobraževalnega sistema.

Najpomembnejše omejitve študije se nanašajo na majhnost vzorca in dejstvo, da raziskava vključuje samo eno visokošolsko izobraževalno ustanovo. Za nadaljnje raziskovanje priporočamo študijo vpliva dejavnikov na ustvarjalnost študentov, v katero bi bilo vključeno večje število slovenskih visokošolskih institucij ali celo visokošolskih institucij v različnih državah s primerljivimi izobraževalnimi sistemi, kar bi omogočalo mednarodno primerjavo ter posledično oblikovanje predlogov za izboljšave na ravni Evropske unije.

Krsnik Sabina

Encouraging student creativity in higher education: Perceptions of students and higher education teachers

Creativity and creative thinking have many personal, cognitive, behavioural, and cultural dimensions as they are perceived as a multidimensional phenomenon. As such, creativity is important for young adults to cope with the ambiguous, complex, and rapidly changing world that awaits them after graduation. Research guidelines indicate that in the future, people will need to think creatively, develop new ideas, products and services, new jobs, new processes and methods, and new ways of thinking and living if they are to compete in the labour market. According to many experts, higher education institutions play a key role in this. On the one hand, they educate students and prepare them for their careers; on the other hand, they create new knowledge and use it for the benefit of society. Therefore, it is considered that the ability to think creatively, as one of the most important skills of today, is a skill that students must acquire or strengthen during their studies.

Although the importance of creativity has been empirically proved by numerous studies and is mentioned in many strategic documents in the field of higher education, we find that educational institutions are not sufficiently aware of this importance and pay it too little attention. On the one hand, this is a logical phenomenon, since higher education institutions are regulated by many legal requirements, structures and laws that limit autonomy in management, not only in public but also in private institutions. However, creativity needs change, and change is needed to break out of the conventional. This means that higher education institutions must change their traditional views if they are to have creative students.

The analysis of the data obtained in the quantitative research confirmed the results of foreign studies, according to which many teaching practices still adhere to traditional approaches that focus on the teacher and the passive absorption of the subject matter. However, the fact is that teaching methods should focus on more than just imparting knowledge. They should focus on students and train them to ask questions, do research, solve problems, take risks, think critically, and act confidently. Higher education teachers should incorporate several different teaching approaches into the pedagogical process that would encourage student curiosity, self-regulation, and greater intrinsic motivation. Changes are needed not only in the system and mode of instruction, but also in the underlying values and culture of the organizations. Alternative ways must be found to make the concept of creativity attractive, not only in terms of instrumental incentives, but also in the sense that the concept itself becomes rewarding. We believe that creativity should be viewed as a lifestyle and a state of mind. Therefore, it is also important that educational institutions promote creativity not only in their courses of study, but throughout the institution by incorporating it into various disciplines. If creativity is considered a lifestyle and not just a benefit in certain situations, it will actually lead to self-actualization.

In the research on the promotion of student creativity from the point of view of student activity and participation, we created a comprehensive model that can be generalized to the level of universities in Slovenia. Emphasis was placed on the involvement of students in the pedagogical process, as the positive effects of their participation are undeniable. Allowing students to show their creativity; encouraging them to communicate; giving them the opportunity to express their views; using different ways of solving problems; exemption from punishment in case of mistakes in finding new solutions; and various learning situations where students can find their own solutions have proved to be the most important stimulators of students' creativity. If the purpose of higher education is to prepare individuals for the complexities and challenges of their future lives, then an important part of that purpose should be to encourage students to develop their creative potential.

The paper is not only a valuable contribution to the limited literature on creativity in Slovenian higher education institutions, but also the first analysis of the influence of factors that promote student creativity in Slovenia. The results of the study will help fill the current gap in the macro-level literature, while providing important information and suggestions for improvement that could have a direct or indirect impact on understanding the meaning and importance of fostering creativity for young adults at all levels of study.

The content of the research is of interest to all teachers in higher education, as the findings and suggestions formulated on the basis of the obtained results can help them in their daily pedagogical work and work with students. In addition to higher education teachers, the content is also aimed at the management of educational institutions and at others who are actively involved in the adoption of strategic documents at the level of institutions, in the creation of curricula, and who are responsible for the training of staff. It may also be of interest to policy makers and, last but not least, researchers, as it may help them to understand why creativity is important in higher education, how certain activities influence the promotion of students' creativity, how to find opportunities for improvement in the (traditional) education system and, consequently, improve students' creative competences. Thus, they will better prepare them for entering the labour market, where they will be able to use their potential in their work and contribute to the added value of their organization and society in general.

LITERATURA

1. Alencar, E.M.L.S. idr. (2017). Creativity in Higher Education: Challenges and Facilitating Factors. *Trends in Psychology*, 25/2, str. 553–561. <https://doi.org/10.9788/TP2017.2-09>
2. Alencar, E.M.L.S. in Oliveira, Z.M.F. (2016). Creativity in Higher Education According to Graduate Programs' Professors. *Universal Journal of Educational Research*, 4/3, str. 555– 560. <https://doi.org/10.13189/ujer.2016.040312>
3. Andriopoulos, C. in Dawson, P. (2009). *Managing change, creativity and innovation*. London: Sage Publications Ltd.
4. Askarova, D.I. (2022). Use Of Interactive Methods in Developing Creativity of Students of Higher Education Institutions. *Journal of Educational Discoveries and Lifelong learning*, 3/10, str. 92–97.
5. Boronat, B. in Choueiry, H. (2022). Transforming creativity skills into creative habits. *Arab Economic and Business Journal*, 14/1, str. 80–93. <https://doi.org/10.38039/2214-4625.1006>
6. Chew, E.S. idr. (2017). Conceptual Framework for Designing and Developing a Creativity Enhancement Module in Education Incorporating Indigenous Perspectives. *Pertanika Journal of Social Science and Humanities*, 25, str. 67–81.
7. Costello, P. J. (2000). *Thinking skills and early childhood education*. London: David Fulton Publishers Ltd.
8. Craft, A., in Jeffrey, B. (2008). Creativity and performativity in teaching and learning: tensions, dilemmas, constraints, accommodations and synthesis. *British Educational Research Journal*, 34/5, 577–584. <https://doi.org/10.1080/01411920802223842>
9. Csikszentmihalyi, M. (2007). *Developing creativity*. V: Jackson, N. idr. (ur.), *Developing creativity in higher education*. London: Routledge, str. 18–19.
10. Ehtiyar, R. in Baser, G. (2019). University Education and Creativity: An Assessment from Students' Perspective. *Eurasian Journal of Educational Research*, 80, str. 113–132. <https://doi.org/10.14689/ejer.2019.80.6>
11. Evropska komisija. (2010). *Evropa 2020: Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast*. Dostopno na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6a915e39-0aab-491c-8881-47ec91fe88a/language-sl>. (Pridobljeno 9. 11. 2022)
12. Feldman, D. H. idr. (1994). *Changing the world. A framework for the study of creativity*. Westport: Praeger.
13. Fields, Z. in Bisschoff, C.A. (2014). Developing and Assessing a Tool to Measure the Creativity of University Students. *Journal of Social Sciences*, 38, str. 23–31. <https://doi.org/10.1080/09718923.2014.11893233>

14. Florida, R. (2014). The rise of the creative class. New York: Basic Books. <https://doi.org/10.1002/9781118739044.ch15>
15. Ismayilova, K. in Bolander Laksov, K. (2022). Teaching Creatively in Higher Education: The Roles of Personal Attributes and Environment. *Scandinavian Journal of Educational Research*, <https://doi.org/10.1080/00313831.2022.2042732>
16. Jackson, N. (2006). Creativity in higher education: what's the problem? *Educational Developments. The Magazine of SEDA*, 7.1, str. 1–4.
17. Jackson, N. (2013a). Developing Students' Creativity through a Higher Education. Conference paper: International Symposium on "The Cultivation of Creativity in University Students" Macao Polytechnic Institute, November 2013.
18. Jackson, N. (2013b). Tackling the Wicked Problem of Creativity in Higher Education. Pridobljeno dne 9. 11. 2022 s svetovnega spleta: https://www.researchgate.net/publication/321036034_TACKLING_THE_WICKED_PROBLEM_OF_CREATIVITY_IN_HIGHER_EDUCATION/link/5a09c8a845851545eb594d12/download.
19. Li, L. (2018). Thinking skills and creativity in second language education: Where are we now? *Thinking Skills and Creativity*, 22, str. 267–272. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2016.11.005>
20. Mohammadifar, F. in Tabatabae-Yazdi, M. (2021). The Power of Continuing Professional Development on EFL Teachers' Creativity. *International Journal of Educational Studies*, 7/1, str. 1–9. <https://doi.org/10.53935/2641-533x.v4i1.50>
21. Morais, M.F. idr. (2017). Teaching Practices for Creativity at University: A Study in Portugal and Brazil. *Paidéia*, 27 (7), str. 56–64. <https://doi.org/10.1590/1982-43272767201707>
22. Morin, J.H. in Mocozet, L. (2021). Build to think, build to learn: What can fabrication and creativity bring to rethink (higher) education? *International Conference on Exploring Service Science*, 38 (02004). <https://doi.org/10.1051/itmconf/20213802004>
23. Mumford, M. D. (2012). *Handbook of organisational Creativity*. London: Elsevier inc.
24. Olalere, A. (2015). The Intersection between Complexity Dynamics and Faculty Creativity In Higher Education. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 2 (1), str. 42–56.
25. Papaleontiou-Louca, E. idr. (2014). Teaching for Creativity in Universities. *Journal of Education and Human Development*, 3 (4), str. 131–154. <https://doi.org/10.15640/jehd.v3n4a13>
26. Prentice, R. (2000). Creativity: a reaffirmation of its place in early childhood education. *Curriculum Journal*, 11 (2), 145–158. <https://doi.org/10.1080/09585170050045173>
27. Puccio, G.J. in Lohiser, A. (2020). The Case for Creativity in Higher Education: Preparing Students for Life and Work in the 21st Century. *Kindai Management Review*, 8, str. 30–47.
28. Ryhammar, L. in Brolin, C. (1999). Creativity research: Historical considerations and main lines of development. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 43 (3). <https://doi.org/10.1080/0031383990430303>
29. Shaughnessy, M. F. (1998). An interview with E. Paul Torrance: About Creativity. *Educational Psychology Review*, 10 (4), str. 441–452. <https://doi.org/10.1023/A:1022849603713>
30. Smith-Bingham, R. (2006). Public policy, innovation and the need for creativity. V: Jackson, N. idr. (ur.), *Developing creativity in higher education: An imaginative curriculum*. New York: Routledge, str. 10–18.
31. Svetovni ekonomski forum. (2018). The future of jobs report. Geneva: World Economic Forum, str. 12. Dostopno na: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf (Pridobljeno 17. 11. 2022)